

10.1.2 Zeeuwse schuurboerderijen en boerenbedoeninkjes

Omschrijving

In Borsele komen meerdere boerderijtypen voor, maar bijna allemaal zijn ze ontstaan uit het oude Hallehuistype en een variant daarvan: het Langhuistype. Ze worden, omwille van de streek waar ze voor-komen, ook wel Zeeuwse schuurboerderijen genoemd. Afhankelijk van de schaal van de boerderij worden ze schuurboerderijen of boerenbedoeninkjes genoemd. Kenmerkend is steeds de plaatsing in oostwestelijke richting. Het type heeft een eenvoudige rechthoekige plattegrond waarbij het woonhuis direct tegen, of op korte afstand van, en in het verlengde van de schuur is gebouwd. Vaak bevinden woning en schuur zich onder hetzelfde dak. Kenmerkend voor de schuur is de interne verdeling waarbij de delen dwars op de lengterichting staan, het zogenaamde dwarsdeel. Hoewel aan elkaar gebouwd, vormen het huis en de schuur veelal geheel zelfstandige constructies.

De woningen zijn over het algemeen laag: één bouwlaag, eventueel met borstwering, en een steile kap. De gevels van het woongedeelte zijn uitgevoerd in metselwerk. Woning én schuur hebben een zadeldak met een hoek van minimaal 45 graden. De nokrichting loopt veelal evenwijdig met de weg of dijk. De nok van de schuur is vaak hoger dan die van de woning en bij uitzondering voorzien van een wolfseinde. Het woongedeelte is uitgevoerd in IJsselsteen of rode baksteen met een dak van rode gebakken pannen of blauwe gesmoorde pannen. Aan het uiteinde van de nok van het woonhuis is een gemetselde schoorsteen geplaatst. De entree van de woning ligt veelal in de langsgevel. De gevelopeningen hebben een verticale geleiding. De detaillering is veelal beperkt tot een plint, rollagen en gootklossen. Indien er ornamenten zijn toegepast, dan zijn deze meestal identiek en aanwezig boven alle ramen en deuren. Deuren en kozijnen zijn uitgevoerd in hout, de kozijnen zijn geschilderd in wit, de draaiende delen in donkergroen, donkerblauw of sporadisch in 'meekraprood'. De ramen zijn soms voorzien van luiken.

Het materiaalgebruik van de schuur bestaat uit metselwerk of zwartgeteerde gepotdekselde houten planken, meestal op een gemetselde plint. Als dakbedekking werd oorspronkelijk vooral riet toegepast, later kwamen daar vaak dakpannen (rood gebakken of blauw gesmoord) voor in de plaats. De mendeuren zitten centraal in de langsgevel en reiken veelal tot de goot. Vaak werd ter plaatse van die hoge deuren de dakrand opgetild of een steekkap voorzien. Vooral bij rieten daken was dit makkelijk uit te voeren. Naast de deuren zijn ventilatieluiken voorzien, in de mendeuren een raampje en een klein deurtje, het klinket. Alle gevelopeningen zijn met een witgeschilderde rand omljnd. De toegang tot het erf bestaat veelal uit een rijk gedecoreerd hek in hout of ijzer. Het erf is met bomen of hagen, de zogenaamde Zeeuwse heggen, omrand. Vaak is er op het erf nog een aantal gebouwtjes te vinden, zoals een varkenshok, wagenschuur of een bakkeet, waarin de houtoven werd gebouwd.

De Zeeuwse schuurboerderijen of boerenbedoeninkjes (ook wel spulletjes of plekjes genoemd) zijn karakteristiek voor de streek en daardoor vanuit cultuurhistorisch oogpunt waardevol. Ze verwijzen naar het agrarisch verleden van de streek. Als gevolg van functiewijziging, ouderdom, verwaarlozing, bedrijfsvernieuwing of aanpassing is de kwaliteit van de gebouwen sterk wisselend. Het streven is om het beeld van de karakteristieke Zeeuwse boerderijvorm en de verwijzing naar het agrarisch ver-

leden te beschermen en indien mogelijk te versterken, of een kader te scheppen voor functiewijziging, modernisering of nieuwbouw bij sloop.

Waardebepaling, beleid en ontwikkelingen

De Zeeuwse schuurboerderijen en boerenbedoeninkjes vallen onder het bijzonder welstandsniveau. Het beleid is erop gericht het bijzondere karakter van het bouwtype te behouden en waar mogelijk te versterken.

Themagerichte beeldkwaliteitscriteria

Voor deze bouwwerken geldt dat de hierna volgende specifieke criteria altijd in samenhang gezien dienen te worden met de algemene en de gebiedgerichte criteria.

Algemeen

- Behoud van ensemble. Niet alleen het langgerekte ensemble van de schuurboerderij, maar ook overige oorspronkelijke bouwwerken (varkenshok, wagenshuur, bakkeet, etc.), het erf, de beplanting en de omgeving van de boerderij moeten de nodige aandacht krijgen.

Situering, massa en vorm

- De oorspronkelijke eenvoudige rechthoekige hoofdvorm van de boerderij dient als beeldbepalend element in het landschap bewaard te blijven. Ook bij renovatie of (vervangende) nieuwbouw dient dit steeds het uitgangspunt te zijn.
- Het woonhuis dient altijd in het verlengde van de schuur gesitueerd te zijn.
- Bijgebouwen dienen bij voorkeur achter de hoofdbebouwing geplaatst te zijn.
- Maximaal één bouwlaag met zadeldak. De hellingshoek van de kap is minimaal 45 graden.
- De nokrichting volgt de lengterichting, waarbij de nokhoogte van de woning maximaal even hoog is als de hoogte van de schuur.
- Aanbouwen aan de woning dienen aan de achterzijde te worden gesitueerd. Wat betreft maatvoering, architectuur en detaillering moeten deze bouwwerken afgestemd te zijn op de vormgeving van de gevel- en dakvlakken van het hoofdgebouw.
- Toevoegingen aan het dakvlak van de woning zijn toegestaan indien ze bescheiden zijn van omvang. Verwezen wordt naar de sneltoetscriteria, hoofdstuk 11.
- Aanbouwen en toevoegingen aan het dakvlak van de schuur zijn niet toegestaan. Bij functiewijziging kunnen, om extra daglicht te verkrijgen, smalle, verticale dakramen worden toegepast.

Gevelindeling, kleur- en materiaalgebruik

- Behouden van de eenvoudige verticale gevelindeling van de woningen.
- De schuurdeuren dienen gehandhaafd te blijven. Bij functieverandering van de schuur kunnen ze als gevelopening gebruikt worden. Achter in de negge kan bijvoorbeeld een kozijn worden geplaatst met een sobere indeling en kleurstelling.
- Gevelopeningen (uitgezonderd die in de mendeuren) in de schuren en de schuurdeuren zijn kleinschalig en veelal horizontaal zodat ze passend zijn in de horizontale indeling van potdekselwerk.
- De gevels van de woningen worden opgetrokken in rood of geel (IJsselsteen) metselwerk met eventueel een gepleisterde plint.
- De dakbedekking van de woningen bestaat uit matte rode dakpannen in gebakken uitvoering of blauw gesmoorde dakpannen.
- De schuren bestaan uit gepotdekselde houten planken of een goed gelijkend ander materiaal, eventueel op een gemetselde plint. Profielplaten zijn niet toegestaan.
- De dakbedekking van de schuren bestaat uit matte rode dakpannen in gebakken uitvoering, blauwe gesmoorde dakpannen of riet.

- De dakbedekking van de schuren bestaat uit matte rode dakpannen in gebakken uitvoering, blauwe gesmoorde dakpannen of riet.
- Ramen en deuren uitgevoerd in hout of gelijkend ander materiaal met hetzelfde profiel.
- Schuren en schuurdeuren hebben een zwarte kleur. Gevelopeningen worden met een witte rand afgebiesd.
- Het kleurgebruik van het woongedeelte dient aan te sluiten bij de aard en het (historisch) karakter van de boerderijschuur. Schilderen of pleisteren van gevels is niet toegestaan, tenzij er sprake is van renovatie of restauratie van reeds geschilderde of gepleisterde gevels. Verder kan er, indien er sprake is van (ernstige) bouwkundige gebreken, zoals scheurvorming, vochtdoorslag of (ernstige) verstoring van beeldkwaliteit, zoals reparatie werkzaamheden/aanheling, sterk wisselende verkleuring/vervuiling enzovoort, gekozen worden voor het schilderen of pleisteren van gevels. Beleid is om hier uiterst terughoudend mee om te gaan en waar mogelijk te kiezen voor het renoveren/restaureren van de bestaande gemetselde gevels.
- Tegengaan van gebruik van sterk met de omgeving contrasterende kleuren zoals oranje, gifgroen, felpaars e.d. Het is van belang het kleurgebruik af te stemmen op de omgeving. Het gebruik van donkere aardetinten is over het algemeen goed passend. Voor kozijnen zijn wit, donkergroen, donkerblauw en meekraprood voor de hand liggende kleuren, voor houten gevels/geveldelen zwart.

Detailering

- De detailering en ornamentiek dienen te harmoniëren met het gebouw en/of gebaseerd te zijn op een bouwhistorisch onderzoek.
- Gevelbepalende ornamenten, zoals bijvoorbeeld speklagen, hanenkammen, rollagen, zijvleugels aan dakkapellen, makelaars en daklijsten dienen te worden behouden en waar mogelijk worden teruggebracht.
- Functionele elementen, zoals bijvoorbeeld hooideuren, draagbalken en luiken dienen behouden te blijven.
- Neggen dienen, zowel wat betreft de plaatsing van het kozijn in de gevel als het glas in het kozijn, voldoende diep te zijn.
- Indien een roedeverdeling, T-vensters of een andere historische raamindeling wordt toegepast, dient deze historisch juist te worden uitgevoerd. Bij dubbelglas zorgen voor voldoende slanke profielen, niet aangebracht tussen of op het glas.

